

Forfatter: Aakjær, Jeppe

Titel: Bjørnstjerne Bjørnson paa Askov

Citation: Aakjær, Jeppe: "Bjørnstjerne Bjørnson paa Askov", i Aakjær, Jeppe: *Artikler og Taler*. - 1919, Gyldendal, 1918-19, s. 140. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-aakjaer04tom-shoot-workid56052/facsimile.pdf> (tilgået 07. maj 2024)

Anvendt udgave: Artikler og Taler. - 1919

Problemerne Drøftelse bag sig, trak i tre—fire islandske Trøjer og drog mod Nordpolen, hvor der ventede ham Kamp med Is og Hav, ja, døende Salt og Kulde. Paa det Tidspunkt var hans Exempel stort og i hvert Fald for hans egen urolige Sjæl en Nødvendighed. Nu er „*Handlingen*“ snarere ved at blive noget, der rejser vor Afsky og Fortærdelse, alt eftersom den mere og mere antager Orkanens og Jordskjælvets Form og modstandsløs synes at skulle jævne al Kultur med Jorden. Nu sidder vi snarere og sukker efter et stille Ord midt i Helvedeslarven. Vore Trommehinder er sprængte af Janitschamusik, vore Øregange smertes af Handlingsbrøl og Profetskraal; *Bogen* kjøbes nu helst for Bindets Skyld, og har den „ingen Handling“, men kun Rim og Ynde og skønne Tanker, kjøbes den *stet* ikke.

Derfor er det næppe i nogen heldig Tid, at der rejses Statue over *Mylius-Erichsen* og hans ungdommelige Livsopførelse.

Men Tiden kan jo atter „faa krængt sig om“, og da kan *Mylius-Erichsen* og hans smukke Daad maaske atter gjøre sig Haab om en Renaissance.

Kun den ene Gang, da han skjælv for Opgjøret med Professor Høffding, savnede han „Følelsen og Villien“; hans Særkjende var netop Villien, og hans Øjne kunde lyse i Iver for at gjøre en Kammerat en Tjeneste.

Og hvad enten nu Tiden er heldig eller ikke, har han fuldtud fortjent det Monument, som hans Bysbørn der i Ringkjøbing i Dag rejser til hans Ære.

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN

PAA ASKOV.

DEN 8. DECEMBER 1902.

Det var en Oktoberdag i 1887, at jeg sad i Askovs Hørsal under det prægtige højnordiske Bjælkeloft, som jeg ikke har set siden. De ca. 150 Elever var alle korane til Sæde, Kariene for sig og Pigerne for sig, med det svælgende Dyb befestet mellem Parterne, som det nu dengang maatte være paa en i alle Maader velmeriteret Højskole. En Sidedør aab-

ner sig langsomt, og ind træder i mørk Majestæt *Ludvig Schrøder* og nærmer sig Talerstolen; han ser et Øjeblik tavs ud over den blonde Forsamling, de tætte firskaarne Karle, der endnu sidder med Sommersøden i Huden, og de barnsvære Piger, der retter et Læg i Skjørtet og for sidste Gang rokker sig til Rette i Sædet, som Høns, der borer sig dybere ned i solhedet Sand. Da Schrøder har befundet alt i bedste Orden, lægger han sig bredt til Rette paa Katedret og begynder med et Par intetsigende Meddelelser; paa een Gang gjør han et Ryk til Siden, som naar en Baadstyrer lægger Roret om for at faa ny Kurs, og idet et lunt Smil tændes i det mørke Skjæg, fortsætter han: „Og saa har jeg endnu den Meddelelse at gjøre Dem, at jeg i dette Øjeblik har modtaget Telegram fra Bjørnstjerne Bjørnson, at han paa Gjennemrejsen fra Paris ønsker at aflægge Askov et Besøg.“ Schrøder var knap kommen til Ende med denne Meddelelse, før der skaldede en jublende Latter hen under det ærværdige Bjælketag. Den begynde henne hos Pigerne, sprang fra Strube til Strube imellem disse, som et lyst klingende: Ha—ha—ha, satte saa i et dristigt Spring over det svælgende Dyb til Karlene og buldrede nu hen over de blonde Hoveder, indtil hele den udstrakte Sal var som et skvulpende Hav af Latter. Og som vi saa op, stod den gamle barske Schrøder og lo med, da der øjensynligt intet Udkomme var med de ellevilde unge Mennesker. Det efterfølgende Foredrag blev næppe paahørt med synderlig Ro, thi enhver især var optaget af den Tanke, at han om faa Dage skulde stilles Ansigt til Ansigt med al sund og evnerig Ungdoms Digterideal. Al den Blondhed, der her sad, var jo kommen fra Hjem, hvor Bjørnsons Navn indeholdt en Trolddom og havde al Eventyrets Glans over sig. Hang han ikke derhjemme for Bordenden sammen med Grundtvig og Vilhelm Birkedal, og i salig „Morten Eskesen“ stod hans Navn under ens kjæreste Sange, og hans Fortællinger havde man læst i Laser ude paa Diget ved Kreaturerne, mens Sollyset faldt bredt ned over Bogens Blade, og Duggen glimtede i de røde Skræpper og i Rajgræsset henne mellem de gnavnede Køer.

Den 12. Novbr. skulde saa Digteren komme. Schrøder var kjørt til Lunderskov for at tage imod ham, og vi Elever gik derhjemme i nervøs Forventning. Det skulde dog have

Udseende af, at al Ting gik sin vante Gang; først naar Bjørnson dukkede frem paa Skolens Horisont, skulde Timen afbrydes. Til det Ende blev en skarpsynet Spejder stillet op paa Skoletårnet for at støde i Hornet, naar det belejlige Øjeblik var inde; andre var travlt beskæftigede med at skovle Sneen til Side, atter andre tømrede paa en høj Æresport, der førte fra Vejen ind til Gaarden. Paa een Gang skingrer Hornet fra Udsigtstårnet. Kridtet falder ud af Haanden paa den Elev, der just er oppe ved den sorte Tavle, Undervisningen standser med et Slag, og hulter til bulter vælter Elevstrømmen ud over den høje Stentrappe og ordnes i to Rækker hen over den snefagte Gaard. Den gamle joviale Nutzhorn, der ellers aldrig fattes en Vittighed, tripper nervøst omkring i Galoscherne og giver korte Ordre til de opstillede Sangere. Et Par Dage i Forvejen havde han nemlig modtaget en ny Sang fra Bjørnson, før denne endnu havde forladt Paris; det var Digterens Ønske, at den populære Komponist skulde sætte Melodi til Sangen, og hele Natten før Ankomsten havde han ligget og tumlet med denne Melodi, indtil den ud paa Morgenstunden var lykkedes for ham. Og aldrig saa snart havde Bjørnsons brede Skikkelse vist sig under Æresportens Løv, før det gjaldede imod ham fra vore Rækker med hans egne nye, stærke Ord:

„Takt, Takt, pas paa Takten,
den er mer end halve Magten —“

Vi var vist ikke lidt vigtige af, at vi var blevne nåsete til at være de første, der tog disse stærke Opsangstøner i Munden; og da Kjæmpen stod bred og lys med Pelshuen under Armen oppe paa den store Trappesten og lo hjertelig ned til os, syntes vi alle, at der var hændet os noget mirakuløst. Han var endnu dengang saa rank og kjæk at se paa; der sad enkelte hvide Rimstænk i hans rødlig Kindskjæg, hans stolte Manke vajede som en Fjerbusk, og hans dybe, hvasse Øjne og den stærke næsten ungdommeligt rundede Hage fuldenøte for os det Ideal-Billede, vi havde dannet os af ham. Vi tilbød ham med den Kritikløshed, der er ejendommeligt for dem, der endnu befinder sig i den første lykkelige Ungdom.

De Dage, der nu fulgte, staa med en kjær eventyrlig Glans over sig; jeg er overbevist om, at hvis man vilde gjen-

nemgaa Askovbrevens fra den Tid, vilde man finde dem fyldte af Lovord over Digteren og hans Færd paa Skolen. Det var, som hele den værdige Anstalt tog til at koge, ja, saa at sige kaste Huen mod Loftet fra det Øjeblik, da Bjørnson steg over dens Tærskel. Hans mægtige Latter ragede ustandseligt gennem Stuerne, hans kostelige Fortællinger naaede paa anden og tredje Haand ud til Skole-Ungdommen og rullede videre gennem de smaa, nøgne Elevkamre; *den* følte sig lykkelig, der mødte ham paa Gaardspladsen og modtog hans høje, klingfulde: Goddag! Og hyppigt traadte han ind i de unges Klynger og fortalte med store Armfagter og kostelige Overdrivelser om sine vidunderlige Oplevelser i fremmede Lande; han fortalte heller ikke saa lidt fra Norge; her holdt han mest af at dvæle ved sine Kanefarter, som han glædede sig til, naar han nu kom hjem. De var berømte over hele Norge, sa' han; de var som Asgaardsrejen, der fik alle gamle „Kjærringer“ til at gjøre Favnespring over Græfter og Gjærder for blot at slippe af Vejen. — Ogsaa her paa Askov fik vi Indtrykket af, at det var raadeligst at gaa til Side for Bamsen. Kom han med sin sædvanlige Lynildsfart ind fra Hovedtrappen for at passere Gangen, der næsten altid stod fuld af støjende Ungdom, havde man et Syn, som naar Kasketten kløver en Sildestime, og stod der tilfældigvis én foran den Dør, som Bjørnson vilde ind ad, tog han uden videre Krabaten i Skulderen og løftede barn til Side med et brøstigt: „Væk af Vejen, De der!“ Men saa snart han opdsagede Staklens Forbleffelse, klappede han ham beroligende paa Kinden med et: „Bra' Gut! Bra' Gut!“ og han havde vundet endnu en Ildtilbeder.

Dagen efter Ankomsten var det Søndag, og der var gjort store Forberedelser til et Møde i Skolens Gymnastiksal; Huset var stuvende fuldt, dels af Eleverne, dels af de omboende Bønder, ogsaa en Hoben Sønderjyder var kommen over Aaen for at høre den stærke Talsmand for Nordens Sag. Her holdt han da for første Gang det Foredrag om „Engifte og Mangegifte“, som han senere drog rundt med til ca. 100 skandinaviske Byer; Foredraget var endnu den Aften yderst løst i Sammenføjningerne og bestod egentlig kun af en Række Billeder, hvoraf hvert enkelt blev sat op for Tilhørerne med en eksempelvis Fremstillingskunst. Bjørnson var jo ubetinget den største oratoriske Begavelse i de nordiske Lande, og det

forekom os derfor mærkeligt, at det kunde være sandt, hvad han privat havde udtalt til en af Lærerne, at han mejsommeligt lærte alle sine Taler udenad: „Jeg maa sidde og puke, puke — — som en Pebling!“ sa' han og bankede sig paa Panden. — Men maatte han end undertiden tage sin Tillflugt til Udenadslæsning, gav han os netop den Aften Beviser nok paa, hvor let han havde ved at improvisere. — Stemningen var, som man kan vide, høj. Den ene Sang gjaldede op imod Loftet efter den anden, og næsten om dem alle sa' Bjørnson: „Den Sang har jeg aldrig hørt sunget før!“ Det er vist sandt, at vi synger mere i Danmark end i Norge; vore Højskolemænd er jo et sangkjært Folk, der endogsaa er lige ved at sætte Matematiken ud for Noder; det bør de næppe høre altfor ilde for, thi netop gennem Højskolens stadige Gjenta-gelser af de samme Sangnumre, er Bjørnsøns skønne Lyrisk, der næppe har sit Sidestykke i Europa, bleven vor Bondestands aandelige Ejendom i højere Grad end nogen anden nordisk Forfatters, Grundtvigs næppe undtagen. — Ved det ovenfor omtalte Møde hændte der baade det ene og det andet, som maaske nok var værd at fremdrage, men det meste er dog nu bleget ud i Erindringen. Bedst husker jeg Bjørnsøns stærke Grebthed, da vi sang: „Ja, vi elsker dette Landet“. Graaden stod ham i Øjnene, og der var dyb inderlighed i hans Ord, da han sa': „Jeg elsker det grundtvigske Folk, og jeg har i Aften følt, at ogsaa De elsker mig.“

Saa fulgte et lille religiøst Opgjør, under hvilket Kvinderne og Bjørnson hulkede omkap: „Mig gjør det eet,“ sa' han, „om Kristus er Guds Søn eller det ædlest, største moralske Geni, som Jorden har baaret; thi naar hans Fane rejses paa Moralens Grund, da skal jeg være der med hele min Sjæl.“ Lidt senere sa' han: „Da jeg havde maattet slippe Kristentroen og kom ud til de norske Bønder, da følte jeg, at de liket mig endda; og det samme føler jeg her i Kvæld, mens jeg staar overfor jer.“

Schrøder havde indledet med en yderst velvillig, men ret almindelig Tale, hvori der høbedes Ros paa Ros, og Bjørnson svarede: „Det er det sandeste, det der, som nogensinde er sagt om mig . . . Jeg har sjældent været til Stede, naar man talte for mig, hvor jeg ikke hellere sad *under* end ved Siden af Bordet, men i Aften har jeg følt mig saa usigelig glad. Naar jeg gik derude i dette fremmede Land og saa